

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 9

*Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
“Україна як геополітична реальність: політика,
економіка, право, духовність”,
м. Київ, МАУП, 21 березня 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2013

Рецензенти: *О. В. Куроченко*, д-р екон. наук, проф.
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.
К. В. Пічик, канд. екон. наук, доц.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 29.05.13)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
М50 МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

Вип. 9: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
“Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право, ду-
ховність”, м. Київ, МАУП, 21 берез. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка
(голова) [та ін.]. — 2013. — 288 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

Розглядаються питання організації управлінської діяльності, управління персо-
налом в сучасних організаціях, досліджуються актуальні проблеми менеджменту, що
свідчить про активне залучення студентів до проведення наукової діяльності. Це дасть
можливість усім бажаючим ознайомитися із сучасним станом управлінської науки в
Україні.

Для студентів, викладачів і всіх, хто цікавиться менеджментом.

ББК 65.290-2я43

ЗМІСТ

Радзієвський О. І. Україна між ЄС та ЄЕП: сучасний стан і перспективи	7
Куценко В. І., Гаращук О. В. Освіта України в контексті європейських глобалізаційних процесів	12
Рудницька Т. М. Глобалізація соціокультурного простору України: позитиви й ризики	17
Липчук В. В. Глобалізаційні чинники формування аграрної структури України	25
Студінський В. А. Українсько-грузинські паралелі розвитку паперового виробництва у XX столітті	28
Баєва О. В. Гендерні особливості в менеджменті	32
Березовська-Чміль О. Б. Трансформація соціальної сфери в контексті євроінтеграції України	39
Боева Т. І., Немченко Н. В. Українська геополітика та українська національна ідея	42
Гольцов А. Г. Сучасний геополітичний статус України: буферна держава чи самостійний актор	45
Журжа І. В. Українці в світі. Особливості формування української діаспори на південнослов'янських землях	50
Ірха К. О. Сучасна українська геополітика: політичний контекст	54
Липчук О. І. Україна — ЄС: соціально-економічні аспекти інтеграційних процесів	57
Ломака І. І. Територія України у геополітичному просторі Європи	60
Медвидь Ф. М., Содель Ю. В., Пузько В. О. Україно-білоруські відносини в постбіполярному світі	64
Медвідь Ф. М., Федоренко О. А. Геополітичні студії ідеологів національного державотворення першої половини XX століття: візія у майбутнє	67
Мислюк Ю. В. Імідж, брендинг та репутація держави на міжнародній арені	73
Михайловська О. Г. Україна і глобальна інституціоналізація міжнародних організацій	75
Міщук М. Б. Глобалізаційні процеси в соціальній доктрині католицизму	79

УКРАЇНА МІЖ ЄС ТА ЄП: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Становлення і розвиток української державності, вип. 9, с. 7–11

16 червня 1994 р. у Люксембургу була підписана Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС [1, 20]. 1 березня 1998 р. Угода набула чинності, а 11 червня 1998 р. Указом Президента України було затверджено “Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу”, яка мала дію до 2007 р. Набуття Україною повноправного членства в ЄС було проголошено стратегічною метою, а отримання статусу асоційованого члена — головним зовнішньополітичним пріоритетом України. З 5 березня 2007 р. розпочато переговори щодо укладання нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво.

30 березня 2012 р. головами делегацій України і ЄС було парафоровано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, у тому числі з частиною про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі [2]. Україна та ЄС стоять на порозі її підписання, і наближається час встановлення між Україною та країнами ЄС зони вільної торгівлі (ЗВТ). Час вступу України до ЄС залишається невизначеним. На думку академіка НАН України, директора Інституту економіки та прогнозування НАН України В. М. Гейця: “Зближення України... із ЄС буде важким та, найімовірніше, ґрунтуватиметься на

більш жорстких умовах і критеріях та не до кінця зрозумілій перспективі самого входження” [3, 13].

Україна є членом ЗВТ з країнами Співтовариства незалежних держав (СНД), до якої входять Білорусь, Казахстан та Російська Федерація, які з 1 січня 2010 р. сформували Митний союз (МС), що з 1 січня 2012 р. трансформується в Єдиний економічний простір (ЄП).

Подальший інтеграційний розвиток України істотно визначатиметься переходом від стану члена ЗВТ до стану члена митного союзу. Одночасно бути членом двох і більше митних союзів Україна не зможе, зважаючи на саму сутність цих інтеграційних форм [4, 205]. Проблема вибору напряму розвитку інтеграційних процесів України загострилась останнім часом через різке зростання з 2009 р. ціни на газ, що надходить в Україну з Російської Федерації, і можливостями її поступового розв’язання за рахунок вступу України до МС. Піком цього загострення стала пропозиція Україні керівництвом ЄП, зокрема президентом Росії, вступити в ЄП з висловленням економічної доцільності цього для України і натяками на те, що в разі її відмови й утворенні між Україною і ЄС ЗВТ країни ЄП змушені будуть скоригувати умови торгівлі з Україною, що може

призвести до певних ускладнень на шляху руху товарів України на їхні ринки.

Тобто перед Україною постало питання вибору між раніше проголошеним вступом до ЄС і висловленою керівництвом ЄЄП пропозицією приєднатися до МС. Нещодавнє намагання поєднати вступ до ЄС з відносинами з ЄЄП (МС) за формулою 3+1 президентом Росії було рішуче відкинута, і на сьогодні Україна у відносинах з Митним союзом має статус спостерігача.

У світлі цих подій розглянемо сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною і країнами ЄС та ЄЄП. У 2012 р. 88,35 % усього зовнішньоторговельного обороту України становили товари, тому специфіку торговельно-економічних зв'язків України з країнами ЄС та ЄЄП розглянемо у торгівлі товарами.

Країни ЄС є споживачами значної частини українського експорту товарів, а значною частиною українського імпорту є їхня продукція, причому торгівля розвивається передусім за рахунок імпорту, стимулюючи розвиток інтеграційних процесів й водночас трансформацію позитивного сальдо у негативне з постійним зростанням останнього (табл. 1).

Дослідження динаміки розвитку інтеграційних процесів між Украї-

ною і країнами ЄС за допомогою коефіцієнта інтеграції (дезінтеграції) [8, 71–72] дає підстави констатувати, що на досліджуваному проміжку часу спостерігається тенденція до зменшення коефіцієнта інтеграції між Україною та країнами ЄС, тобто **тенденція до дезінтеграції України з країнами ЄС у торгівлі товарами.**

В експорті України до країн ЄС, за винятком електричних машин і устаткування, спостерігається переважання питомої ваги товарів з невеликим обсягом доданої вартості. В імпорті України з країн ЄС домінують товари зі значною часткою доданої вартості, зокрема автомобілі легкові, які становлять у всьому імпорті України товарів товарної групи 87 “наземні транспортні засоби, крім залізничних”, значну частину, яку потрібно переглянути на користь виробничого устаткування, що сприятиме оновленню й збільшенню виробничого потенціалу промисловості та сільського господарства країни.

Країни ЄЄП є споживачами значної частини українського експорту товарів і постачають значну частину українського імпорту, за період з 2001 р. по 2012 р. питома вага експорту України до країн ЄЄП підвищилась майже на 8 відсоткових пунктів. Питома вага імпорту, за винятком 2004 р., постійно зменшується, а у

Таблиця 1

Динаміка сальдо торгівлі товарами України з країнами ЄС, млн дол. США

Роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Сальдо	758,2	870,8	820,9	1462,2	—1958,5	—4106,7
Роки	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сальдо	—8302,3	—10738,9	—5893,4	—6049,3	—7782,9	—9075,1

Джерело [5; 6; 7]

2009–2011 рр. зростає, що можна пояснити значним зростанням цін на газ і нафту. У 2012 р. питома вага експорту й імпорту зменшилась.

Країни ЄЄП забезпечують Україну енергоносіями та мають попит на продукцію її обробної промисловості, і, що особливо важливо, на продукцію машинобудування. Відносини характеризуються зростаючим негативним сальдо (табл. 2).

Аналіз динаміки розвитку інтеграційних процесів між Україною і країнами ЄЄП дає підстави констатувати, що на досліджуваному проміжку часу спостерігається тенденція до зростання коефіцієнта інтеграції між Україною та країнами ЄЄП, тобто **тенденція до інтеграції України з країнами ЄЄП у торгівлі товарами**.

Основою українського експорту до країн ЄЄП є чорні метали (чавун, залізо, сталь, готовий прокат, залізний дріт, прутки гарячекатані тощо) та вироби з них (сталеві труби, металоконструкції з чорних металів, радіатори для центрального опалення тощо). Країни ЄЄП є основними споживачами продукції машинобудування України. Так, у 2012 р. країни ЄЄП імпортували: 71,6 % експорту України інструментів, ножових виробів; 71,5 – інших виробів з недорогоцінних металів; 68,5 – котлів, машин, апаратів та механічних при-

строїв; 41,8 – електричних машин і устаткування; 89,3 – залізничних або трамвайних локомотивів, шляхового обладнання; 83,0 – наземних транспортних засобів, крім залізничних; 21,6 – аеронавігаційних або космічних апаратів; 26,5 – плавучих засобів (морських або річкових); 58,3 % – приладів і апаратів [11]. **У 2012 р. Білорусь, Казахстан і Російська Федерація спожили 64,6 % усього українського експорту високотехнологічної продукції** (коди товарів згідно з УКТЗЕД – 82–91) [11]. **64,9 % реалізованої у 2011 р. підприємствами України за кордоном інноваційної продукції було відправлено в країни СНД** [12].

Враховуючи необхідність переорієнтації продажу сталевих металопродукції з експорту на внутрішній ринок [13, 51] стає очевидним, що роль Білорусі, Казахстану і Російської Федерації як споживачів продукції машинобудування України зростатиме.

Для переходу економіки України на інноваційно-інвестиційну модель розвитку в умовах світової фінансової кризи і подорожчання енергоресурсів розвиток торговельних відносин з країнами ЄС і ЄЄП набуває рівнозначної ваги, оскільки основним постачальником сучасної техніки і технологій є країни ЄС, а основним постачальником енерго-

Таблиця 2

Динаміка сальдо торгівлі товарами України з країнами ЄЄП, млн дол. США

Роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Сальдо	—2845,4	—3312,9	—4523,4	—6008,1	—5881,8	—5308,2
Роки	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сальдо	—4306,7	—5656	—5790,3	—8904,1	—11420,5	—11639,6

Джерело: розраховано за [6; 9; 10; 11]

ресурсів та споживачем продукції із значною часткою доданої вартості — країни ЄСП, втрата ринку яких завдасть серйозного удару економіці України, а окремі галузі високих технологій, зокрема авіакосмічна, суднобудування, ядерної енергетики, військово-промислового комплексу, мають перспективи розвитку і реалізації своєї продукції саме у тісній науково-виробничій кооперації з країнами ЄСП. Тому перспективним і конче необхідним для України є посилення зовнішньоторговельної діяльності на цих обох геополітичних напрямках.

У 1992 р. в Інституті економіки НАН України здійснено розрахунки балансу ввозу і вивозу основних видів сировини і готових виробів у товарообороті України з іншими незалежними державами (республіками СРСР) у 1989 р. у світових цінах. **Від'ємне сальдо становило 9,79 млрд дол. США [14, 73].** Тобто вже на той час було відомо, що за умов досягнення рівня цін на сировину і продукцію, що ввозилась з республік СРСР, рівня світових цін¹ українська економіка стає збитковою, а з урахуванням імпорту, за нашими розрахунками, від'ємне сальдо досягало навіть 18,33 млрд дол. США [14, 73]. Тому можна стверджувати, що в сучасних умовах Україна при світовому рівні цін на енергоресурси буде розвиватися з нарощуванням валового зовнішнього боргу.

¹ У колишньому СРСР “внутрішня ціна нафти у 1990 р. становила лише 0,9 % від світової ціни, частка вартості енергоресурсів у структурі витрат на виробництво промислової продукції становила відсотки, а іноді й частку відсотків”. Бурлака В. Г. Стратегія розвитку нафтового сектору України // Нац. акад. управління. — К., 2012. — С. 228—229.

Подолати цю негативну тенденцію можна лише шляхом вступу до ЄСП, що приведе до зниження цін на енергоресурси (газ і нафту) і збереже для України ринки продукції машинобудування країн ЄСП. Тим більше, що, на думку ряду дослідників, “для Української Держави актуальними стають також запитання: чи є життєздатною економіка Євросоюзу, чи є перспективи у національної євроінтеграційної стратегії?...” [15, 3].

Література

1. Губський Б. Європейський вектор інтеграційної політики України // Екон. України. — 2003. — № 5. — С. 19—27.
2. “Угода про асоціацію між Україною та ЄС: перспективи підписання та можливості тимчасового застосування”. Аналітична записка (14.05.2012 р.). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/9111>
3. Геєць В. М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) // Фінанси України. — 2011. — № 2. — С. 11—23.
4. Фомин С. Экономическая интеграция как ответ на вызовы глобализации // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. Вип. 37 / НАН України. Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин; Відп. ред. С. В. Кононенко. — К., 2006. — С. 189—216.
5. Географічна структура експорту-імпорту товарів. Держстат України, 1998—2012. Дата останньої модифікації: 6/06/2011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_u/gu_gs_u.html

6. *Зовнішня торгівля України*: Стат. зб. // Держ. служба статистики України. — К., 2012. — 102 с.
7. *Зовнішньоторговельний баланс України* // Експрес-випуск. Держ. служба статистики України. 15.02.2013 р. № 08.2-27/18.
8. *Радзієвська С. О.* Конкурентоспроможність та інтеграційні перспективи України: Монографія. — К.: Знання України, 2012. — 344 с.
9. *Зовнішня торгівля України за 2001 рік, Т. 1* // Стат. зб. / Держкомстат України. — К., 2002. — 146 с.
10. *Зовнішня торгівля України за 2002—2007 роки* // Стат. зб. / Держкомстат України. — К., 2008. — 108 с.
11. *Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2зн. УКТЗЕД за січень—грудень 2012 року.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні* // Стат. зб. / Держ. служба статистики України. — К.: ДП “Інф.-видав. центр Держстату України”, 2012. — 305 с.
13. *Єфіменко Г. Г.* Україна у світовому виробництві і споживанні сталі / Г. Г. Єфіменко, В. П. Самарай, В. А. Гнатуш // Сучасні питання економіки і права: Зб. наук. праць. — К.: КиМУ, 2012. — Вип. 1. — С. 46—53.
14. *Радзиевский А.* Интеграция Украины в мировую экономику и взаимоотношения с Россией // Экон. Украины. — 2003. — № 4. — С. 72—79.
15. *Клименко І. В.* Ризики Європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України: Аналітична доповідь / І. В. Клименко, І. В. Ус; за ред. Я. А. Жаліла. — К.: НІСД, 2012. — 88 с.